

Погорелова І.С.*

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ Б. ОБАМИ ЩОДО КОРЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Метою статті є аналіз політичного курсу США щодо КНДР і Республіки Кореї, їх впливу на ці держави та ролі у вирішенні проблем півострова.

Ключові слова: адміністрація Б.Обами, Корейський півострів, північно-корейська ядерна програма, американо-південнокорейський союз.

Целью статьи является анализ политического курса США относительно КНДР и Республики Кореи, их влияния, на эти государства и роли в решении проблем полуострова

Ключевые слова: администрация Б.Обамы, Корейский полуостров, северо-корейская ядерная программа, американо-южнокорейский союз.

A purpose of the article is an analysis of political course the USA in relation to the DPRK and Republic of Korea, its influence on these states and roles in working out problems of peninsula.

Key words: B. Obami's administration, Korean peninsula, North Korean nuclear program, American-South Korean union.

Сьогодні жодна серйозна політична проблема не вирішується без США, зокрема і корейська, що включає низку аспектів: ядерне й ракетне озброєння Корейської Народної Демократичної Республіки (КНДР), проблему об'єднання корейських держав, військову присутність США на півдні півострова.

Останні події на Корейському півострові (припинення шестисторонніх переговорів з ядерного розброєння Пхеньяну, загострення відносин між Республікою Кореєю (РК) і КНДР, смерть лідера Кім Чен Іра і зміна керівництва у КНДР) знову привернуло увагу світового співтовариства і адміністрації Б.Обами до цього потенційного осередку збройного конфлікту. Актуальність статті обумовлено її новизною (аналізуються сучасні події) та недостатньою розробкою. В українській історіографії американо-корейські відносини майже не розглядаються, але вищезазначена проблема є об'єктом дослідження закордонних науковців [1; 7; 8; 17; 18].

Корейському півострову відводиться важлива роль у забезпеченні стабільності у Північно-Східній Азії (ПСА). Стратегія Б. Обами, як і Дж. Буша спрямована на укріплення американських позицій в даному регіоні, запобігання конфлікту і збереження стабільності на півострові, зміцнення союзу із РК та вирішення ядерної проблеми. Водночас, методи її реалізації відрізняються. До того ж з'явилися нові чинники, що суттєво впливають на ситуацію на півострові (зокрема, зміна керівництва в РК і КНДР).

Одразу після призначення Х. Клінтон держсекретарем США, її перші візити були здійснені в азіатські країни, зокрема РК, що підтверджувало важливість регіону для нової адміністрації.

* кандидат історичних наук, доцент кафедри політичної історії Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Політика Б. Обама щодо КНДР будується навколо питання про її ядерне роззброєння. Спроби Північної Кореї остаточно увійти у ряд ядерних держав залишається проблемою для демократичної адміністрації. Підкреслимо, що роль США у вирішенні цієї проблеми є ключовою. Ще під час президентської кампанії Б. Обама заявляв про необхідність прямого діалогу між США і КНДР, з метою реальних зрушень у вирішенні ядерної проблеми. Вже президентом Б. Обама заявив, що прагнутиме до прямого діалогу з Пхеньяном, докладе максимум зусиль для зниження ядерної загрози, працюючи з друзями і колишніми супротивниками [2]. У кінці 2008 р. частина американських експертів схилила Б.Обаму до форсування подій на півострові за допомогою організації саміту США-КНДР, радили здійснити прорив у цих відносинах та запропонувати Кореї пакетну угоду, де будуть закладені основи мирного співіснування за формулою: денуклеаризація в обмін на нормалізацію відносин і економічну допомогу. Інші експерти радили більш послідовно і жорстко, ніж адміністрація Дж. Буша, домагатися від КНДР реальних кроків з роззброєння.

Вже 28 січня 2009 р. адміністрація Обама заявила, що виступає за вирішення ядерної проблеми в рамках шестисторонніх переговорів. У лютому Х. Клінтон вказала, якщо КНДР ліквідує ядерну зброю, то США прагнутимуть до нормалізації двосторонніх відносин, заміни угоди від 1953 р. про перемир'я мирним договором і допоможе північно-корейському народу задовольнити його економічні потреби [3]. Однак така позиція США не влаштовувала КНДР, і вона обрала шлях загострення ситуації. Як правило, на початку нового президентського періоду в США, Пхеньян спочатку загострює ситуацію, а потім знову і за більшу ціну продає свою ядерну програму. Дійсно, КНДР посилила військову риторику, зробила провокаційні кроки (запуск ракети, розірвала відносини з Сеулом). Більшість дослідників вважають, що КНДР не зацікавлена у демонтажі ядерної зброї, вона для неї є фактором військово-політичного стримування у відносинах зі США, з Китаєм; зміцнює внутрішньополітичні позиції режиму і гарантує його виживання (за рахунок політичної недоторканності, економічної допомоги); посилює політичний статус у відносинах з РК. Пхеньян намагається використовувати ядерну гру як важель тиску на США для отримання їх дипломатичного визнання.

Отже, навесні 2009 р. на півострові виникла нова ракетно-ядерна криза. 5 квітня 2009 р. КНДР здійснила запуск ракети-носія чим порушила резолюцію Ради Безпеки (РБ) ООН № 1718. Остання засудила дії КНДР і попередила про намір посилити санкції. У відповідь Пхеньян заявив, що не буде приймати участь у переговорах та укріплюватиме ядерні сили для самозахисту через військову загрозу ворожих сил. Пізніше на вимогу КНДР її територію покинули експерти США і співробітники МАГАТЕ. Викликом для адміністрації Б. Обама стало і те, що 25 травня 2009 р. Корея оголосила про успішне здійснення підземного ядерного вибуху. РБ ООН ухвалила жорстку резолюцію № 1874 від 12 червня 2009 р., яка передбачала широкий набір фінансово-економічних санкцій, фактичну заборону торгівлі з КНДР у сфері озброєнь і військової техніки, встановлення моніторингу за експортними операціями Пхеньяну.

КНДР проігнорувала резолюцію і у липні 2009 р. відмовилася не тільки брати участь у переговорах, а й дотримуватися раніше досягнутих домовленостей. Разом з тим, Пхеньян не заперечував можливості поновлення прямого діалогу з Вашингтоном, прагнучи отримати від США військових гарантій своєї безпеки і підтверджував, що може відмовитися від ядерної зброї. Однак продовжить шестисторонні переговори після того, як успішно пройдуть двосторонні переговори зі США. Пхеньян і пізніше заявляв, що американо-корейські угоди можуть створити умови для відмови від ядерно-ракетної зброї.

США оголосили, що не приймають ідеї переходу від формату шістки до двійки і по-слідовно підкреслювали, що двосторонні переговори можливі тільки в рамках шестистороннього процесу. Так, представник департаменту США Ян Келлі наголошував, що американці готові провести двосторонні переговори з КНДР, за умови, що остання повернеться до шестисторонніх переговорів, метою яких буде повне і незворотне припинення ядерної програми [4].

Північна Корея своїми діями сприяла ескалації конфлікту, це призводило до того, що у США відбувалася трансформація поглядів щодо вирішення ядерної проблеми. Так, частина представників адміністрації Обама вважали переговори з КНДР марною справою і пропонували залишити дипломатичні зусилля та переорієнтуватися на односторонні заходи. Політика США щодо КНДР стає більш жорсткою. Навіть окремі кроки, зроблені Північною Кореєю у серпні 2009 р., зокрема, звільнення за посередництва Б.Клінтона двох американських журналісток, засуджених за незаконне перетинання кордону та шпигунство, не змінили позиції США. Так, за словами Б.Обама, гуманітарна місія Б.Клінтона не призведе до відмови США і їх союзників від вимог, щодо Пхеньяну. КНДР повинна повністю відмовитися від ядерної зброї, і тоді будуть зняті санкції і поновляться багатосторонні переговори [5]. У кінці серпня 2009 р. США ввели нові санкції щодо Північної Кореї, заморозивши активи її підприємств і фізичних осіб, підозрюваних у підтримці ядерної програми країни. Були введені обмеження на купівлю та продаж зброї, предметів розкоші. Такими засобами адміністрація Обама намагались змусити КНДР повернутися до переговорів. Північнокорейці у відповідь у вересні 2009 р. оголосили про успішне завершення експериментів зі збагачення урану і завершення циклу з напрацювання збройного плутонія.

Позиція американської дипломатії з ядерної програми залишалася незмінною. У рамках концепції «стратегічного терпіння» щодо КНДР було окреслено чотири завдання: 1). отримання гарантій перевірки всіх етапів ядерного роззброєння КНДР; 2). збереження механізму шестисторонніх переговорів при паралельному розвитку двосторонніх консультацій між Вашингтоном і Пхеньяном; 3). повна відмова Кореї від ядерної зброї не виключає можливість надання США масштабної економічної допомоги та інших видів підтримки, тобто гнучке поєднання методів «кнута і пряника»; 4). американо-північнокорейські переговори повинні передувати переговорам та покращенню відносин між РК і КНДР [6]. Пхеньян, озвучив свої умови повернення до переговорів з шісткою: укладання мирного договору КНДР зі США, двосторонньої угоди з США про гарантії безпеки, скасування міжнародних санкцій. На ці умови США звісно не погодилися.

Отже, прориву у вирішенні ядерного питання не відбулося, а заявлені адміністрацією Обама наміри підняти на новий рівень відносини з Пхеньяном залишилися нереалізованими. Вашингтон продовжував займати вичікувальну позицію у рамках концепції «стратегічного терпіння» (відмова від діалогу і санкції). США змирилися з тим, що у корейській проблемі немає швидкого рішення, і готові почекати природного розвитку подій, що може привнести нові можливості для вирішення проблем безпеки на півострові [7, с. 43].

Окрім ядерно-ракетної кризи, у січні 2009 р. відбулося чергове загострення міжкорейських відносин, що не могло не вплинути на американську політику щодо КНДР. Пхеньян звинуватив Сеул у підготовці військового вторгнення на Північ півострова і 30 січня оголосив про розрив політичних угод з РК. Зазначимо, що міжкорейські відносини погіршились після приходу до влади президента РК Лі Мен Бака у лютому 2008 р., який відмовився від політики «сонячного тепла» і заявив, що співробітництво з КНДР залежатиме від прогресу у справі її ядерного роззброєння. КНДР, що гостро потребувала економічної

підтримки, негативно відреагувала на таку політику. Політичний діалог був перерваний, Сеул відмовився і від реалізації господарських проєктів. В останнє десятиліття РК, незважаючи на провокації КНДР, підтримувала гуманітарні, політичні та економічні контакти з нею. З 2008 р. ситуація змінилася цьому сприяла жорстка політика КНДР, прагматична політика Лі Мен Бака і глобальна економічна криза (РК увійшла до числа найбільш постраждалих від кризи країн Східної Азії).

Вирішення ядерної проблеми КНДР є не єдиним завданням у корейській політиці США. Їх пріоритетними завданнями залишається збереження РК як військово-політичного союзника, укріплення з нею співпраці та збереження американської військової присутності в цій державі, що розглядається США як необхідний елемент для стабільності і порядку в регіоні. Так, генеральний консул США Т.Амбрустер, зазначав: альянс з РК зберіг мир і стабільність у ПСА та забезпечив стримування ядерного озброєння в державах Азії [8, с. 6]. Зазначимо, що США є третім за величиною торговим партнером РК, остання - сьомим партнером США. У 2010 р. товарообіг між ними склав 86 млрд. дол. [9].

У вирішенні ядерної програми КНДР, США намагалися мінімізувати відмінності з Сеулом. Так, Б. Обама заявляв: «Ми повинні значно поліпшити координацію спільної діяльності з партнерами в Японії і РК, у Китаї та Росії, особливо для гарантій досягнення результатів, контролю в ядерній» [10, с. 14]. Уряд Лі Мен Бака розглядає відносини зі США як основний напрям зовнішньої політики РК; вважаючи, що орієнтація на Вашингтон є життєво необхідною для забезпечення національної безпеки держави, підтримки балансу сил у ПСА і вироблення твердої лінії щодо Північної Кореї. Так, Лі Мен Бак у зверненні до нації заявив, що відносини зі США є надзвичайно важливими для подолання економічної кризи і посилення гарантій безпеки країни [11].

Напередодні першого азіатського турне Б.Обами (12 - 19 листопада 2009 р.) генеральний директор Ради національної безпеки США у справах Азії Д.Бадер зазначив, що США і РК будують відносини у напрямі стратегічного партнерства і союзницьких відносин. Позиції щодо низки питань у країнах збігаються, зокрема, з ядерної проблеми, ми прислухаємося до думки РК [12]. Адміністрація США неодноразово наголошувала, що готова до шестисторонніх переговорів з КНДР, але спочатку їй необхідно покращити відносини з РК.

Проте, міжкорейські відносини не покращувалися. Більш того, у березні 2010 р. відбулося нове загострення напруженості на півострові, викликане загибеллю південнокорейського фрегата «Чхонан» у Жовтому морі під час американо-південнокорейських військових маневрів, внаслідок чого загинули 46 військових моряків. Після розслідування міжнародна експертна комісія прийшла до висновку, що корабель був знищений торпедою, випущеною з північнокорейської підводного човна.

Позиція США щодо КНДР була озвучена у травні 2010 р. у Стратегії національної безпеки: «Якщо Північна Корея ліквідує свою ядерну програму, вона отримає можливість політичної та економічної інтеграції у міжнародне співтовариство. В іншому випадку, будемо домагатися посилення її ізоляції та дотримання режиму нерозповсюдження». На відміну від «доктрини Буша» про односторонні дії на світовій арені, Стратегія 2010 р. стверджує, що Білий дім буде використовувати військову силу виключно як крайній засіб [13].

У новій Ядерній доктрині США від 6 квітня 2010 р. вказано, що США беруть на себе зобов'язання не застосовувати ядерну зброю проти держав, які не володіють ядерною зброєю. Втім, зроблено важливе застереження - мова йде тільки про держави, що дотримуються ДНЯЗ, тобто цей принцип не стосується Ірану і КНДР [14]. Отже, США не ви-

ключають можливості застосування військової сили проти КНДР. Зазначимо, ще 16 травня 2009 р. Б. Обама і Лі Мен Бак підписали угоду про ядерний захист РК від КНДР.

Білий дім підтримав звинувачення експертної комісії на адресу КНДР, РК і Пентагон провели у серпні 2010 р. у Жовтому морі великомасштабні спільні військово-морські навчання, включаючи протичовнові операції. Кульмінацією загострення ситуації на півострові став артобстріл 23 листопада 2010 р. КНДР прикордонного південнокорейського о. Енпхендо (тут проходить спірна лінія розділу між двома Кореями), що призвів до людських жертв. Південнокорейці відкрили у відповідь вогонь, наголосили про готовність до нещадної відповіді, прагнули щоб США посилили тиск на Пхеньян. З 28 листопада почалися майже щоденні американо-південнокорейські військові навчання, у яких взяв участь авіаносець США G. Washington. Після обстрілу острова, Обама заявив, що ми будемо стояти «пліч-о-пліч» з РК, підтвердивши намір захистити РК [15]. США, РК, Японія активізували і тристоронню співпрацю.

В цілому, на думку багатьох представників адміністрації Обами, РК у 2010 р. була визнана США найближчим союзником у Східній Азії. Як заявив Обама «американо-південнокорейський альянс ніколи не був сильніший». Фахівець міжнародних досліджень В. Ча вважає, що сьогодні найкращий період у цих відносинах, які стали найтіснішими двосторонніми зв'язками США в регіоні, цьому сприяло: Японія зайнята внутрішніми справами; повторне ядерне випробування КНДР, інцидент з «Чхонан» і перестрілка в акваторії о. Енпхендо змусили Сеул і Вашингтон тісніше згуртуватися у питанні безпеки. Крім того, Лі Мен Бак надав США підтримку у питаннях Ірану, Лівії та Афганістану [16].

Загострення відносин з Пхеньяном змусило РК приділяти більшу увагу обороноздатності країни. Сеул почав масштабні реформи у сфері оборони. США взяли зобов'язання не скорочувати рівень своєї військової присутності на півдні півострова (28 500 чол.). Разом з озброєними силами РК чисельністю в 650 тис. чол. вони входять до складу командування об'єднаних сил. На квітень 2012 р. намічена передача Вашингтоном Сеулу права оперативного управління своїми збройними силами в разі збройного конфлікту на півострові.

Частина фахівців вважають, що обстріл острова був черговою спробою КНДР нагадати про себе міжнародній спільноті і добитися від Вашингтона відновлення діалогу та економічної допомоги. Внутрішнє становище КНДР є складним, їй необхідна серйозна допомога, як засіб Пхеньян використовує шантаж. Окрім того, країна стояла на порозі зміни еліт. Прагнення Пхеньяна до збереження напруги на півострові пояснювалося бажанням режиму Кім Чен Іра отримати гарантії своєї безпеки та зберегти свій вплив у країні. Так, колишній помічник держсекретаря США К.Хілл вказував, що КНДР переживає період серйозних внутрішніх перестановок, а атака на острів - це спроба керівництва КНДР зміцнити внутрішню єдність і закріпити у свідомості народу уявлення про Кім Чен Іна як про єдиного і законного наступника [17, с. 10].

На початку 2011 р. ситуація на півострові дещо стабілізувалася. Не зважаючи, на те, що шестисторонні переговори не відновлялися, США і РК підтримували деякі контакти з Пхеньяном. Екс-президент Дж. Картер здійснив у квітні 2011 р. візит до Північної Кореї для консультацій з нею. У жовтні 2011 р. спецпредставник США з Північної Кореї С. Босуорт і перший заступник міністра закордонних справ КНДР Кім Ге Гван зустрілися в Женеві, щоб обговорити шестисторонні переговори. Це була друга зустріч представників США та КНДР з тих пір, як в 2009 році остання покинула переговори. Раніше ці країни піднімали питання роззброєння в Нью-Йорку у липні 2011 року.

Пхеньян висловлював готовність повернутися до діалогу, але поки що так цього і не зробив. Позиція США не змінювалась. 21 вересня 2011 р. Б. Обама заявив на сесії ГА

ООН, що Іран і Корея зіткнуться з жорсткішими санкціями якщо не відмовляться від ядерної зброї і закликав Пхеньян припинити агресивні дії щодо РК. Адміністрація США підкреслювала, що продовжує працювати з РК у спільному плані, що не передбачає поступки КНДР.

У грудні 2011 р. помер Кім Чен Ір. Цей фактор може радикально вплинути на Корейський півострів. Збройні сили РК були переведені у режим підвищеної готовності. США заявили, що будуть пильно стежити за розвитком ситуації в КНДР і мають намір підтримувати стабільність на півострові, консультуватися з Сеулом і Токіо. Пізніше Х. Клінтон закликала Північну Корею співпрацювати з міжнародним співтовариством і обрати шлях миру.

Кім Чен Ін, оголошений «спадкоємцем» Кім Чен Іра у вересні 2010 р., поки не має необхідного досвіду, достатньої підтримки у керівництві і військових. Частина експертів передрікають Північній Кореї політичну нестабільність і навіть колапс. Проте інша частина стверджує протилежне. На думку професора сеульського університету Ян Му Чжина, військовий переворот в КНДР малоімовірний, скоріш за все, партійне керівництво, уряд і армія Північної Кореї будуть якийсь час діяти спільно [18]. Збройне протистояння, силове об'єднання півострова навряд чи можливо. США і РК зацікавлені у поступовій трансформації режиму КНДР, що дає час і можливість для налагодження відносин між Кореями. В американському істеблішменті домінує точка зору, що швидкий обвал північнокорейського режиму приніс би величезні проблеми економічного і політичного характеру для Південної Кореї.

США і РК можуть пов'язувати денукліаризацію півострова з політичними змінами в КНДР. Проте, у новорічному посланні новий лідер КНДР нічого не сказав про ядерну програму країни. Нещодавно Лі Мен Бак запропонував Кім Чен Іну в обмін на економічну допомогу заморозити ядерну програму.

Отже, з приходом до влади адміністрації Б.Обами можна виокремити новий етап в американо-корейських відносинах. Адміністрація Б.Обами прагне до залучення та лідерства США в азійських регіональних процесах, зокрема і у вирішенні корейської проблеми. Для цих цілей США посилюють двосторонні союзи. Так, американо-південнокорейські відносини за часів Обами активізувалися і покращилися. Підхід Вашингтона щодо північнокорейської ядерної проблеми визначається концепцією «стратегічного вичикування». До травня 2009 р. коли КНДР провела повторне випробування ядерного заряду, Вашингтон прагнув її переконати відмовитися від ядерної програми шляхом спонукальних дій, які включають не лише переговори або тиск, а й економічно-фінансові заохочення. Після ядерного випробування і погіршення міжкорейських відносин позиція США стала більш жорсткою: вони відмовилася від діалогу, заохочувальних заходів щодо КНДР і посилили санкції; координують свої дії з РК. На жаль, поки США не вдалося розробити чіткої стратегії щодо КНДР, що призвела б до денуклеаризації півострова.

Список використаних джерел

1. Галака С.П. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї у міжнародних відносинах.— К.: Київський університет, 2002.—278 с.; Шевчук О.В. Китай між США та Росією: геостратегічні відносини. — Миколаїв: ТОВ «Фірма Іліон», 2008. - 448 с.; Шергін С.О. АТР: Історія і сучасність. — К.: Вища школа, 1993. — 91 с.
2. Международное радио Кореи. 21 янв. 2009 // http://rki.kbs.co.kr/src/new/news.asp_20090121.

3. Х. Клинтон предложила Северной Корее мирный договор // <http://www.rbc.ua/rus/newsline/>.
4. США согласились на переговоры с Ким Чен Иром <http://lenta.ru/news/2009/10/06/uswithkim/>.
5. Ядерная программа Северной Кореи // <http://www.istmira.com/knigi-noveisheevremya/11/11/page/5/11/page/6/Yadernaya-programma-Severnoy-Korei.html#bookmark149>.
6. U.S.-South Korea Relations November 28, 2011 // <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41481.pdf>.
7. Севастьянов С. Оценка американских подходов к обострению обстановки на Корейском полуострове // Информационно-аналитический бюллетень «У карты Тихого океана». - № 16 (214). – Владивосток: ИИАЭ ДВО РАН, 2009. – С. 38-43.
8. Политика США в Восточной Азии в начале XXI в. // Материалы круглого стола Владивосток, ИИАЭ ДВО РАН, 16 апреля 2009 г. – 44 с.
9. Hearing before the Subcomm. On Asia a. Pacific of the Comm. On Foreign Relations, US Senate, 12 th Cong., 1 nd sess. October 26, 2011. – Washington: GPO, 2011.
10. Ориентиры восточно-азиатской политики президента США Б. Обамы // Информационно-аналитический бюллетень «У карты Тихого океана». – № 8 (206). – Владивосток: ИИАЭ ДВО РАН, 2009. – 16 с.
11. Президент РК отправился с визитом в США Агентство Синьхуа http://www.russian.xinhuanet.com/russian/2009-06/15/content_893582.htm.
12. Б.Обама продемонстрирует новую политику в отношении АТР // <http://russian.cri.cn/841/2009/11/11/1s313671.htm>.
13. National Security Strategy. // http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.
14. Nuclear Posture Review Report. // <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf>.
15. Campbell C. Bureau of East Asian and Pacific Affairs Before the Senate Foreign Relations Com. March 1, 2011 // http://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Campbell_Testimony.pdf.
16. Визит президента РК в США // http://russian.china.org.cn/news/txt/2011-10/16/content_23636548.htm.
17. Мишин В. Взгляд изнутри: позиция КНДР // Информационно-аналитический бюллетень «У карты Тихого океана». – № 16 (214). – Владивосток: ИИАЭ ДВО РАН, 2009. – 83 с. – С. 5-11
18. Чем грозит смерть Ким Чен Ира <http://hate.trust.ua/geopolitic/2011/12/19/34/Smert-Kim-Chen-Ira-Mir-gotovitsya-k-voine/>.